

Prinosi Katedre za migracije i manjinske zajednice

RAZGOVARALA: Snježana Radoš | FOTO: Krasnodar Peršun

Dr. sc. Marijeta Rajković Iveta izvanredna je profesorica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i predstojnica Katedre za migracije i manjinske zajednice. Na tom fakultetu diplomirala je etnologiju i povijest (2003.), započela se (2004.) i doktorirala na studiju Etnologije i kulturne antropologije (2010.). Osmislila je i uvela nove kolegije: *Antropologija migracija i Identiteti manjinskih kultura* (2005.) i *Suvremene hrvatske migracije u globalnom kontekstu* (2014., doktorski studij). Iz područja migracijskih, integracijskih i

manjinskih studija usavršavala se u inozemstvu (Argentina, Švedska, Slovenija, Španjolska, Njemačka, Mađarska...). Sudjelovala je na dvadesetak nacionalnih ili međunarodnih znanstvenih projekata. Objavila je tri knjige, suuredila jedanaest znanstvenih knjiga, napisala osamdesetak znanstvenih i/ili stručnih radova, izlagala na četrdesetak znanstvenih skupova, mentorirala tridesetak završnih radova. Dobitnica je pet nagrada, od toga dvije međunarodne.

Glavna područja njezina istraživačkoga interesa su: migracije, posebice suvremene migracije, integracija imigranata, manjinske zajednice i studije granica.

Dva ste desetljeća znanstvenica i sveučilišna profesorica. Vaš Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju prošle godine obilježio je 95 godina neprekinute nastave, a prije deset godina osnovao je i Katedru za migracije i manjinske zajednice. Povod našem razgovoru je njezina deseta obljetnica, čija ste predstojnica posljednjih šest godina. Kako je nastala Katedra i koji su joj glavni ciljevi?

— Migracije i integracija migranata danas su jedna od, usudila bih se reći, važnijih tema u humanističkim i društvenim znanostima. Različite zajednice, pa tako i manjinske, koje najčešće nastaju nakon većih migracijskih valova i promjena država/granica odavno su u fokusu etnologa i antropologa. Višegodišnja istraživanja i rad rezultirali su da se 2012. na završnoj međunarodnoj konferenciji projekta "Identitet i etnokulturalno oblikovanje Bunjevaca" koji je vodila prof. dr. sc. Milana Černelić donio zaključak i o potrebi osnivanja Katedre. U osnivanju Katedre sudjelovale smo prof. dr. Černelić, prof. dr. Jadranka Grbić i ja, a odobrilo ga je Vijeće Odsjeka i Vijeće Filozofskoga fakulteta 2013. godine.

Ukratko, nastavni ciljevi Katedre su osmišljavati kolegije i izvoditi nastavu na svim razinama studija (prediplomskom, diplomskom i doktorskom) s ciljem osposobljavanja studenata za istraživanje i analizu migracijskih i postmigracijskih procesa te manjinskih zajednica koristeći različite izvore, suvremene koncepte, teorijske pristupe i kvalitativne metode. Naučiti studente da mogu vrednovati i predlagati aktivnosti, projekte i javne politike u području dolaznih, odlaznih i povratničkih migracija te integraciju useljenika. Ovim ciljevima uvelike primodonsimo i ciljevima naših studijskih programa kao što su razumijevanje kulturnih procesa, kulturne raznolikosti, interkulturnih odnosa itd. Znanstveni cilj je predlagati projekte i provoditi istraživanja, publicirati

i predstavljati rezultate znanstvenicima, kreatorima javnih politika i cjelokupnoj javnosti.

TERENSKA ISTRAŽIVANJA

Izdvojite najznačajnije inovacije u sklopu Katedre, u pedagoškom i u znanstvenom radu? Koja su prema Vašemu mišljenju postignuća i publikacije koje vrijedi izdvojiti?

— Mi smo jedina Katedra koja se komparativno bavi Hrvatima koji žive izvan Hrvatske i nacionalnim manjinama u Hrvatskoj, jedno i drugo ustavne su kategorije. Hrvatsku promatramo i istražujemo kao useljeničku, useljeničku i državu kroz koju migranti prolaze. Studente vodimo na terenska istraživanja i izvan Hrvatske. To je moguće zbog naših kontakata i poziva hrvatskih zajednica koje nam i (su) financiraju istraživanja. Potičemo i mentoriramo studente da objavljuju rezultate. Izdvajam oko 40 radova, izlaganja na skupovima, studentske nagrade i diplomske (interdisciplinare) radove. Uz naš studij studenti mogu birati između 120 studijskih programa što pokazuje jedinstvenost i prednost Filozofskoga fakulteta,

ja. Izvrsna knjiga je i *Drevne seobe - prapovijest i stari vijek*, izv. prof. dr. Emila Heršaka, antropologa koji se iz Kanade vratio u Hrvatsku.

Noć knjige u Hrvatskoj matici iseljenika pod sloganom *Kazivači - čitači* bila je fokusirana na četiri recentne znanstvene monografije posvećene Hrvatima u Vojvodini o Bunjevcima (2014.), Šokcima (2018.), Srijencima (2020.) i Hrvatima u Banatu (2022.) u kojima ste sudjelovali u različitim angažmanima. Što je ključno u tim nagrađivanim publikacijama koje su okupile i vrsne znanstvenike i darovite studente?

— Istraživanja su provodili studenti u sklopu izbornih kolegija, ponajprije kolegija prof. Černelić, na poziv i veliku potporu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata. Nakon položenih ispita većina studenata željela je nastaviti istraživanja i uz naše mentorstvo napisali su niz radova. Monografije su interdisciplinare. Pozvali smo znanstvenike iz hrvatskih institucija u znanosti i fakulteta, kao i suradnike iz Vojvodine. Prikazujući širi, povjesni kontekst uz brojna

“ Demografski i drugi hrvatski problemi upućuju na potrebu opsežnijih istraživanja uzroka migracija, osmišljavanja povratničkih migracija, ali i novih useljeničkih i integracijskih politika – u čemu je ključno znanje etnologa i antropologa, poznavanje hrvatske kulture i drugih kultura.”

znanje koje je važno i za istraživanje migracija.

U znanstvenome radu izdvojila bih znanstvene projekte i umrežavanje, posebno s našim znanstvenicima izvan Hrvatske. Od publikacija izdvajam knjigu za koju je prof. dr. Jadranka Grbić dobila godišnju nagradu Fakulteta: Multipliciranje zavičaja i domovina. Hrvatska dijaspora: kronologija, destinacije, identitet, koju koristimo na više kolegija budući da donosi pregled useljeništva i teori-

proživljena iskustva/ kazivanja stotina Hrvata iz Vojvodine knjige donose nove znanstvene spoznaje. Knjige prikazuju bogatu kulturnu baštinu, nastojanja i izazove da se ona sačuva i prezentira. U radovima su opisani i analizirani važni elementi hrvatskoga identiteta. Monografije su temelj i daju kredibilitet istraživanjo zajednici za druge aktivnosti, npr. korištene su i za izdvajanje elemenata nematerijalne baštine u izložbi: Živa baština - nematerijalna kultura Hrvata u Srbiji.

■ **Četiri monografije zajedno imaju gotovo 2000 stranica, postigle su zapažen uspjeh sudeći prema nagradama. Koja priznanja i nagrade su obilježile ove znanstvene monografije?**

— Studenti su četiri puta dobili godišnje nagrade Filozofskoga fakulteta i četiri puta nagrade Hrvatskoga etnološkog društva. Od Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata uredništvo je tri puta dobilo nagrade u kategoriji najbolja knjiga godine, a za zbornik radova *Bunjevci u vremenskom i prostornom kontekstu* dobili smo trijenalnu nagradu za najbolju knjigu u području znanosti. Prof. Černelić dobila je nagradu Hrvatskoga nacionalnog vijeća u Republici Srbiji za doprinos hrvatskoj kulturi. Hrvatsko etnološko društvo dodijelilo je prof. Černelić i Grbić nagrade za životno djelo. Ponosni smo na svaku od tih nagrada i one nas motiviraju.

■ **Sudjelujete i u muzejskim prezentacijama migracija?**

— Da, kao autorica u katalozima, recenzentica ili u osmišljavanju postava. Zanimljivo mi je bilo surađivati na izložbi *Merika. Iseljavanje iz Srednje Europe u Ameriku 1880. – 1914.*, Muzeja grada Rijeke. Izložba je gostovala u nekoliko muzeja, i na najpoznatijem Ellis Island National Museum of Immigration u SAD-u. Nadam se da će se ponovno pokrenuti ideja o osnivanju Muzeja hrvatskog iseljeništva, voljela bih sudjelovati i u tome.

ZNANSTVENI PROJEKTI I UMREŽAVANJE

■ **Višegodišnji ste autor-suradnik u Hrvatskome iseljeničkom zborniku. Što smatrate najzanimljivijim u suradnji s Hrvatskom maticom iseljenika?**

— Popularizacija i primjena znanosti jako su važne. To nam omogućuje vaš

Hrvatski iseljenički zbornik koji izlazi na četiri jezika i nalazi put do naših iseljenika diljem svijeta. Zanimljiv je i kao čitateljici jer u njemu pronalazim važne informacije i aktualne teme sa svih kontinenata koje glavna urednica profesorica Vesna Kukavica izvršno povezuje, kao i naše iseljeničke zajednice. Izdvojila bih i druge važne aktivnosti Matice poput škole hrvatskoga jezika, kulture i folklora, Forum hrvatskih manjina itd.

■ **Zanima Vas hrvatsko iseljeništvo. Što ste sve istraživali o našim ljudima u svijetu?**

— Osim hrvatskih manjina u Srbiji, Mađarskoj i Austriji, istraživala sam u Crnoj Gori, a to je rezultiralo knjigom *Hrvati u Boki kotorskoj. Migracije, svadbeni običaji, identiteti* (koautorstvo s Matijom Dronjićem). Fokus sam stavila na promjene granica jer je taj prostor jedno stoljeće bio u osam različitih država, a to se odrazilo na svakidašnjicu, migracije i gubitak

hrvatskoga identiteta. Posebno me zanimaju transkontinentalne migracije u Južnoj Americi. Istraživala sam o povratničkim tj. integracijskim iskustvima iz Argentine i Venezuele. Od ulaska Hrvatske u EU svjedoci smo velikoga iseljeničkog vala, o čemu sam provela nekoliko istraživanja s naglaskom na uzroke migracija, transnacionalne procese, migrantske mreže, integraciju.

■ **Zanimaju li studente ove teme?**

— Na kolegije i za mentorstva završnih radova u projektu mi se prijavljuje i više studenata nego što ih mogu/smijem primiti. Osim studenata Filozofskoga fakulteta dolaze me slušati i studenti drugih studija zagrebačkoga sveučilišta, npr. s politologije, prava, Muzičke akademije. Diplomski radovi koncipirani su kao empirijska istraživanja aktualnih tema poput iseljavanja u Irsku, Švedsku, Njemačku, visokoobrazovnih migranata, migrantica, o baštini iseljeničkih zajednica... Zahvaljujući

studentskim kontaktima, najviše obiteljskim, istraživanja provode Hrvati iz Bosne i Hercegovine pa svi oni od Perua do Kanade.

■ **Kakva su Vam predavačka iskustva na Croaticumu među potomcima hrvatskih iseljenika – uče li rado hrvatski jezik i kulturu?**

— Nositeljica sam kolegija *Hrvatska etnološka baština*. Studenti su jako motivirani. Najčešće je riječ o mladima koji su završili studij i dolaze na svojevrsnoj prekretnici života. Neki dolaze sa željom da ovdje ostanu živjeti i raditi, neki to požele kada vide prednosti života u Hrvatskoj. Osobito mi je draga kada to uspiju. Problemi su pretjerana birokratizacija, teškoće s pronalaskom posla u struci i padeži! Savjetovala bih da verificiraju diplome i počnu učiti hrvatski jezik i prije dolaska, imamo i online mogućnosti.

■ **Planovi na Katedri? Planovi na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju? Potpisali ste i sporazume s međunarodnim sveučilištima, posebice južnoameričkim?**

— Planova je bezbroj, a motivacija za rad velika! Cijeli Filozofski fakultet, i moj Odsjek, u procesu je izrade novih studijskih programa, uvodimo puno noviteta i kolegija. U našem doktorskom studiju imamo temu: *Migracije, granice i manjinske zajednice*, jedan od mojih kolegija je i *Hrvatska dijaspora i iseljeništvo*. S kolegama sociologima uvodimo *Migracijski modul*. Osmislili smo migracijski kolegij na studiju *Jugoistočne Europe* (na engleskome jeziku). Tome se veselimo i pozivamo studente da upišu naše studije. Ideja da se na hrvatska sveučilišta upisuju naši studenti iz drugih država je izvrsna. U sklopu svojih studijskih obveza studenti često istražuju upravo zajednice iz kojih dolaze, a mi ih osposobljavamo za samostalan nastavak rada.

Na osnovi kontakata s našim znanstvenicima Sveučilište u Zagrebu potpisalo je ugovore o strateškim

Marijeta Rajković Iveta | Matija Dronjić

Hrvati u Boki kotorskoj

MIGRACIJE, SVADBENI OBICAJI, IDENTITETI

partnerstvima s nekoliko sveučilišta iz Argentine, Brazil, Čilea, no idemo i dalje. Ovi ugovori važni su za nastavni i znanstveni rad kao i za vidljivost i pozicioniranje hrvatske znanosti.

■ **Na osnovi svega navedenog, koji su najveći izazovi?**

— Demografski i drugi hrvatski problemi upućuju na potrebu opsežnijih istraživanja uzroka migracija, osmišljavanja povratničkih migracija, ali i novih useljeničkih i integracijskih politika – u čemu je ključno znanje etnologa i antropologa, poznavanje hrvatske kulture i drugih kultura. Važno je osmišljavanje javnih politika, od obrazovne i gospodarske do demografske, koja se temelji na njima. Vjerujem da zajedničkim radom i znanjem možemo promijeniti negativne trendove!

Tu je i velik izazov u radu Katedre s obzirom na to da su od 2019. do jeseni 2022. umirovljena tri člana Katedre i da sam trenutačno jedina članica! Za samo održavanje nastavnoga rada, provođenje istraživanja i drugih aktivnosti, a da ne govorim o planiranju i povećanju, potrebno je i nužno osigurati nove stručne kadrove. □

ENG On the occasion of the tenth anniversary of the establishment of the Department of Migration and Minority Communities at the Department of Ethnology and Cultural Anthropology, Faculty of Arts, University of Zagreb, the Head of the Department, Dr. Marijeta Rajković Iveta, talks about the goals, achievements and challenges of the Department, pointing out that it is the only department that deals comparatively with Croats abroad and with national minorities in Croatia.